

แบบสำรวจแหล่งศิลปกรรม (ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง) วัดไชยมงคล

๑. ที่ตั้ง

วัดไชยมงคล เลขที่ ๒ ถนนสุรศักดิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
พิกัด (UTM หรือ ละจิจูด/ลองจิจูด) ๑๕.๒๓๑๐๓๐, ๑๐๔.๘๕๕๕๗๒

๒. ประเภทแหล่งศิลปกรรม และโบราณสถาน โบราณวัตถุ

ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง

ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง จำนวน ๑ หลัง จัดเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔
กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘

๓. ประวัติความเป็นมา

๓.๑ ประวัติวัดและสถานที่เก็บรักษาธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง

วัดไชยมงคลเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย มีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๓ งาน ๘๙.๙ ตารางวา
สร้างโดยเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีท่านที่ ๔ เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๑๕
ปัจจุบัน พระครูจิตวิสุทธินุญคุณ (ญาณุตตโม จตุรงค์ โคตรทัศน์) เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๙

ศาลาการเปรียญหรือหอแจกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๘ เมตร อำนวยการ
สร้างโดย พระครูชินโนวาทสาทร (ปกาสโร อุทัย มีแก้ว ป.ธ.๔) เจ้าอาวาสวัดไชยมงคลรูปที่ ๗ ภายใน
ประดิษฐานพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระประธาน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔

๓.๒ ประวัติธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง

ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่งของวัดไชยมงคลมีจำนวน ๑ หลัง ช่างผู้สร้างคือพระครูวิสุกรรมโกศล ดั่งมี
หลักฐานจารึกอักษรไทย ภาษาไทยจำนวน ๘ บรรทัดที่ผนังปูนรูปใบเสมา ระบุนามผู้สร้างและปีที่สร้าง
ซึ่ง ปกรณ ปุกหุด ได้คัดลอกตามอักขรวิธีเดิมดังนี้

วันเสาร์ เดือน ๘
ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระพุทธศักราช
๒๔๙๔ ข้าพเจ้าพระครูวิสุกรรม
โกศล อายุได้ ๘๑ ปี พรรษาได้
๓๐ ได้สร้าง ธรรมมาตร์ไว้ใน
พระพุทธศาสนา นิพพาน
น ปัจจะโย โหตุ ฯ

จากหลักฐานจารึกนี้ระบุว่าธรรมาสันตังชาสิงห์ของวัดไชยมงคล พระครูวิสุกรรมโกศลได้สร้างขึ้นเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พ.ศ. ๒๔๙๔ ขณะนั้นท่านมีอายุ ๘๑ ปี พรรษา ๓๐ เพื่อเป็นสมบัติในพระพุทธศาสนา และเป็นปัจจัยให้ถึงพระนิพพาน

พระครูวิสุกรรมโกศลนี้ น่าจะเป็นพระเถระผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านการช่างรูปหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี ดังปรากฏชื่อท่านในกลุ่มนายช่างที่สร้างเมรุณกัณฑ์สดีสิงค์ถวายแด่พระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นนตรี) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานีและอดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ในเอกสารระบุว่า “พระครูวิสุกัมโกศล” เป็นนายช่างร่วมกับนายโพธิ์ ส่งศรี นายพิเชียร ศรีสมบูรณ์ นายล้วน มุขสมบัติ นายสาย เส้าโท เป็นต้น

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนธรรมาสันตังชาสิงห์หรือตั้งเท้าสิงห์ ศิลปะรัตนโกสินทร์ ฝีมือช่างพื้นถิ่น พุทธศตวรรษที่ ๒๕ ชนิดไม้ทาสีทอง ขนาดสูง ๔๐ เซนติเมตร กว้าง ๗๐ เซนติเมตร พร้อมกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุชิ้นอื่น ๆ ของวัดไชยมงคล ถนนพโลรังฤทธิ์ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี รวม ๑๐ รายการ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๑๖๒ ง ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘ หน้า ๒๑-๒๒

๓.๓ รูปแบบทางศิลปกรรม

ธรรมาสันตังชาสิงห์ของวัดไชยมงคล สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง ประกอบด้วยส่วนชาสิงห์ ส่วนฐานบัว ส่วนพื้นและผนังพิง ประดับตกแต่งด้วยลายพิมพ์รักกระแหะ ได้แก่ ลายดอกประจายาม ลายเกล็ด ลายแข่งสิงห์ ส่วนหน้าสิงห์เป็นการปั้นเพิ่มเติม

เอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นธรรมาสันตังชาสิงห์ที่มีรูปแบบเดียวกับธรรมาสันตังชาสิงห์หลังอื่น ๆ ที่พบในอำเภอเมืองอุบลราชธานี มีผนังพิงด้านหลังทรงเสมาและจารึกชื่อผู้สร้าง ส่วนหน้าสิงห์แตกชำรุดแต่เดิมน่าจะลงรักปิดทองทั้งหลัง แต่ปัจจุบันถูกทาสีทองทับ มีขนาดความสูง ๘๘ เซนติเมตร กว้าง ๗๐ เซนติเมตร ยาว ๗๐ เซนติเมตร ผนังพิงสูง ๖๐ เซนติเมตร กว้าง ๓๓ เซนติเมตร

๔. ความสำคัญ

ธรรมาสันตังชาสิงห์ของวัดไชยมงคล เป็นธรรมาสันตังชาสิงห์ที่จารึกปีสร้างไว้เป็นหลังสุดท้ายของเมืองอุบลราชธานี คือ พ.ศ. ๒๔๙๔ จากการสำรวจยังไม่พบธรรมาสันตังชาสิงห์ในรูปแบบของช่างท้องถิ่นที่มีอายุปีการสร้างหลังจากธรรมาสันตังชาสิงห์หลังนี้

๕. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ธรรมาสันตังชาสิงห์) ในปัจจุบัน

ธรรมาสันตังชาสิงห์วัดไชยมงคล เคยนำมาใช้วางตู้เซียมซีในอุโบสถ ภายหลังได้ย้ายมาเก็บรักษาไว้ในห้องเก็บพัสดุของศาลาการเปรียญ สภาพที่เก็บมีความปลอดภัยระดับหนึ่ง แต่มีการทาสีทองทับไม่ได้มีการอนุรักษ์ให้คงสภาพดั้งเดิมไว้ ซึ่งของเดิมน่าจะประดับตกแต่งด้วยลวดลายพิมพ์รักกระแหะเช่นเดียวกับธรรมาสันตังชาสิงห์ตามความนิยมในสมัยนั้น

๖. ปัญหาที่พบในพื้นที่

ไม่พบปัญหา ธรรมาสันตังชาสิงห์ได้รับการเก็บรักษาอยู่ในสภาพดีมาก

๗. เกร็ดเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัด/ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่ง

-

๘. ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

ธรรมาสน์ตั้งขาสิ่งวัดไชยมงคล ปัจจุบันไม่ได้ใช้นั่งสวดปาฏิโมกข์และการแสดงพระธรรมเทศนา แต่ใช้เป็นที่ตั้งสิ่งของบูชา และสงวนรักษาเป็นมรดกของวัด มีการบันทึกข้อมูลไว้ในหนังสือที่วัดจัดพิมพ์ การจ้ดนิทรรศการประวัติวัด หรือหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พิมพ์เผยแพร่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กำหนดเจ้าหน้าที่ในงานศพ. เอกสารพิมพ์ดีด จำนวน ๒ แผ่น. (เอกสารจดหมายเหตุ งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นนฺตโร) พ.ศ. ๒๔๘๖ ของพิพิธภัณฑวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี
- ปกรณ์ ปุกहुต และณัฐพงศ์ มั่นคง. “วัดไชยมงคล,” **วัฒนธรรมศิลปสาร** ๑๕, (มิถุนายน ๒๕๖๒-พฤษภาคม ๒๕๖๓) : ๘๓-๑๐๒.
- “ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ”, **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๑๖๒ ง (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘) : ๒๑-๒๒.